

Čuákánkiäsu oppäčáituspargoost

Oulun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Giellagas-instituutti

Mervi Skopets

Uđđâ testament jurgâlem anarâškielân. Suomakielâst anarâškielân – keevâtlâš pággu vâi máhđulâšvuotâ uccâ kielân?

Saamen kieli, inarinsaame, pro gradu, huhtikuu 2013, 111 s. + lahtoseh (3 st.)

Pro gradu -pargostân mun lam tutkâm anarâškielâsâš Uđđâ testament teevstâi jurgâlmijd. Anarâškielâsâš ráammátteevstah iä lah ovdil tutkum. Tutkâmuš lii empiirisâš já kulá kielâ tiedâlâš jurgâlemtutkâmuš pirrâsân. Tutkâmuš ulmen lii čielgiđ, maht kreikakielâsâš Uđđâ testament algâteevstâ teermah *σφζω* (*piäluštiđ*), *πνεῦμα* (*jieggâ*) já *πληρώω* (*tevidiđ*) realistuvvojuh anarâškielâsâš Uđđâ testament teevstâin. Tutkâmušamnâstâhhân láá teevstah, moh láá jurgâlum suomâkielâsâš ive 1992 kirkkoráammát teevstâ vuáđuld.

Nubben ulmen tutkâmušâst lii selvâttiđ siämmáá amnâstuv vuáđuld, magareh anarâškielâsâš Uđđâ testament teevstah láá jurgâlussân. Ton selvâtem várás toh viärdádâllojuh vuolgâteektâsis, ive 1992 suomâkielâsâš kirkkorámátân, já nube tááhust vuolgâteevstâ vuolgâteektân ađai kreikakielâsâš algâteektân. Viärdádállâm ulmen lii lamaš čielgiđ, monmit ráammátteevstâid puáhtá jurgâlid suomâkielâsâš teevstâin kreikâkielâsâš algâteevstâ saajeest. Tutkâmuš puátusijd puáhtá anneed ävkkín ive 2013 aalgâst álgám anarâškielâsâš ráammátteevstâi jurgâlempargoost.

Tutkâmuš analyysuásist árvuštâlâm anarâškielâsâš jurgâlmij já toi vuolgâteevstâ västideijeevuotâ ađai ekvivalens. Analyysist anarâškielâsâš teevstah viärdádâllojuh sehe suomâkielâsâš vuolgâteektân ete kreikâkielâsâš algâteektân, vuosmustáá teermâi tááhust já ton maņa ubâ tekstâpitá uáinust. Tutkâm vyelni lijjii kulmâ teermâ vuottumsajeh anarâškielâsâš teevstâin, ohtsis 107 verstâd já verstâuássid. Kuulmâ teermâ uásild láá oovdânpuohtum toi kreikâkielâsâš olgospyehtimij merhâšumeh já kiävtututäävih. Tutkâmuš analyys vuáđuduvá jurgâlemtiettuu teoriaid já prinsii páid.

Jurgâlmij analyys čáittá, et teermâi uásild anarâškielâsâš jurgâlusah nuávditteh ienááš sänitárkká vuolgâteevstâ olgospyehtimijd. Merhâšume peeleeest teermâi jurgâlmeh västideh sehe suomâkielâsâš vuolgâteektâ ete kreikâkielâsâš algâteektâ. Veeerbâ *σφζω* já substantiiv *πνεῦμα* jurgâlusah láá morfeemtäási räi sänitárkká jurgâlum pic oovtâ saajeest. Veeerbâ *πληρώω* peht stuárráb uási teermâin

lää jurgålum puuståvlåvt, tastko kyevtsåånåg suomåkielåsås olgospyehtim lii jurgålum oovtsåånåg anaråškielåsås olgospyehtimåin.

Tutkum veerståi uåsild anaråškielåsås Uddå testament teevstah lää viehå sånitårkkå jurgålum. Tot lii máhđulås tondiet, et anaråškielå já suomåkielå lää hyelkkikielah. 107 veerståst já verståuåsist 27 % lijjii morfeemtååsi råi sånitårkkå jurgålum já 71 % lijjii puuståvlåvt jurgålum. Kyevti veerståst kavnuu merhåsume muttee feilå; feeilah lijjii čielgåsåvt tåbåhtum editistemmuđdoost. Puuståvlåvt jurgålum veerståin vuåttojii spiekåstmeh vuolgåteevstå morfeem- já sånitååsi ráhtusijn iånåås talle, ko tot låi taarbåşlås tåi velttidmettum puåtukielå idiomaatlås- já luåndulåşvuodå tiet.

Taan tutkåmuş puåtusij vuåđuld puåhtå anneeđ čielgåsin, et anaråškielåsås ráåmmåtteevståid ij lah tárbu viggåđ jurgålid algåkielåst, Uddå testament uåsild kreikåkielåst. Rååmmåtteevståid puåhtå jurgålid anaråškielån koskåkielå åđai suomåkielå peht, já kreikåkielåtåidusås åşşitobdee vuod tarbåşuvvoo eskin tårhistemmuđdoost. Taat lii merhåşittee, tastko uccå kielå uåsild sehe olmoošresurseh ete ekonoomliih máhđulåşvuodah lää våniht.

Čovdåsåånih/Åşşisåånih: såmikielå, anaråškielå, jurgålem, ráåmmåtjurgålusah, Rååmmåt - - Uddå testament, kielåhiåimuvuotå, kielåtieđå, jurgålemtieđå

Tiivistelmä opinnäytetyöstä

Oulun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Giellagas-instituutti

Mervi Skopets

Uddâ testament jurgâlem anarâskielân. Suomakielâst anarâskielân – keevâtlâš pággu vai máhđulâšvuotâ uccâ kielân?

Uuden testamentin kääntäminen inarinsaamen kielelle. Suomen kielestä inarinsaamen kielelle – käytännön pakko vai mahdollisuus pienelle kielelle?

Saamen kieli, inarinsaame, pro gradu, huhtikuu 2013, 111 s. + liitteet (3 kpl.)

Olen tutkinut pro gradu -työssäni inarinsaamenkielisiä Uuden testamentin tekstien käännöksiä. Inarinsaamenkielisiä raamatuntekstejä ei ole tutkittu aiemmin. Tutkimus on empiirinen ja kuuluu kielitieteellisen käännöstutkimuksen piiriin. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten kreikankieliset Uuden testamentin alkutekstin termit *σῶζω* (*pelastaa*), *πνεῦμα* (*henki*) ja *πληρῶω* (*täyttää*) reaalistuvat inarinsaamenkielisissä Uuden testamentin teksteissä. Tutkimusaineistona ovat raamatuntekstit, jotka on käännetty suomenkielisen vuoden 1992 raamatunkäännöksen pohjalta.

Tutkimuksen toisena tavoitteena on selvittää saman aineiston osalta, millaisia inarinsaamenkieliset Uuden testamentin tekstit ovat käännöksenä. Sen selvittämiseksi niitä verrattiin lähtötekstiinsä, vuoden 1992 suomenkieliseen kirkkoraamattuun, ja toisaalta lähtötekstin lähtötekstiin eli kreikankieliseen alkutekstiin. Vertailun tarkoituksena on selvittää, missä määrin raamatuntekstejä voidaan kääntää inarinsaamen kielelle suomenkielisistä teksteistä kreikankielisen alkutekstin sijaan. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää vuoden 2013 alussa alkaneessa inarinsaamenkielisten raamatuntekstien käännöstyössä.

Tutkimukseni analyysiosiossa arvioin inarinsaamenkielisten käännösten ja niiden lähtötekstin vastaavuutta eli ekvivalenssia. Analyysissä inarinsaamenkielisiä tekstejä verrataan sekä suomenkieliseen lähtötekstiin että kreikankieliseen alkutekstiin, ensin termien osalta ja sen jälkeen koko tekstikappaleen kannalta. Tutkittavina olivat kolmen termin esiintymiskohdat inarinsaamenkielisissä teksteissä, yhteensä 107 jaetta ja jakeen osaa. Kolmen termin osalta on esitetty niiden kreikankielisten ilmaisujen merkitykset ja käyttötavat. Tutkimukseni analyysi perustuu käännöstieteen teorioihin ja periaatteisiin.

Käännösten analyysi osoittaa, että termien osalta inarinsaamenkieliset käännökset noudattavat pääosin sanatarkasti lähtötekstin ilmaisuja. Merkityksen osalta termien käännökset vastaavat sekä

suomenkielistä lähtötekstiä että kreikankielistä alkutekstiä. Verbin *σφζω* ja substantiivin *πνεῦμα* käännökset on käännetty morfeemitasoa myöten sanatarkasti lähes kaikissa kohdissa. Verbin *πληρώω* kohdalla suuri osa termeistä on käännetty kirjaimellisesti, sillä kaksisanainen suomenkielinen ilmaisu on käännetty yksisanaisella inarinsaamenkieliselä ilmaisulla.

Tutkittujen jakeiden osalta inarinsaamenkieliset Uuden testamentin tekstit on käännetty varsin sanatarkasti. Tämä on mahdollista, koska inarinsaamen kieli ja suomen kieli ovat sukulaiskieliä. 107 jakeesta ja jakeen osasta 27 % oli käännetty sanatarkasti morfeemitasoa myöten ja 71 % oli käännetty kirjaimellisesti. Kahdesta jakeesta löytyi merkityksen muuttava virhe; virheet olivat selvästikin tapahtuneet editointivaiheessa. Kirjaimellisesti käännettyissä jakeissa esiintyi poikkeamia lähtötekstin morfeemi- ja sanatason rakenteista lähinnä sellaisissa tapauksissa, joissa se oli tarpeellista tai välttämätöntä tulokielen idiomaattisuuden tai luontevuuden kannalta.

Tämän tutkimuksen tuloksien pohjalta voidaan pitää selvänä, että inarinsaamenkielisiä raamatuntekstejä ei tarvitse pyrkiä kääntämään alkukielestä, Uuden testamentin osalta kreikan kielestä. Raamatuntekstit voidaan kääntää inarinsaamen kielelle välikielen eli suomen kielen kautta, jolloin alkukielentaitoinen asiantuntija on tarpeen vasta tarkistusvaiheessa. Tämä on merkittävää, sillä pienen kielen kohdalla sekä ihmisresurssit että taloudelliset mahdollisuudet ovat rajalliset.

Avainsanat/asiasanat: saamen kieli, inarinsaame, kääntäminen, raamatunkäännökset, Raamattu - - Uusi testamentti, kielisukulaisuus, kielitiede, käännöstiede